

ברכת יין מזוג

"משנתן לתוכו מים מברכין בפה"ג" - האם ניתן לברך בפה"ג על יין מהול? עד כמה ?

א) תיאור מצב

בזמנינו, היינות הזולים הם יינות שמערבים בהם סוכר, מים וחומרי טעם. לעומתם ביקבים המובחרים מקפידים על איכות היין, כשאחד הפרמטרים המרכזיים הוא המנעות מוחלטת ממהילה של תוספים ובראש ובראשונה מים. גם כששוטפים את הצנרת ונותרו בהם כמה טיפי מים, את הבקבוקים הראשונים, מחלקים לעובדי היקב, כדי שהיין שיגיע לצרכן יהיה יין נטו. אך דא עקא היינות המובחרים יקרים ביותר ואין יד כל אדם משגת לשלם הונם ויש שגם אין טעמם אהוב עליהם ומעדיפים את היינות הקידוש הזולים אך המתוקים וכמובן מהולים באחוזים לא מבוטלים של מים. מהו היין המובחר לקידוש והבדלה ? עד כמה מותר ליקבים למהול את יינם ושם יין ישאר עליו? האם יש הבדל בין היינות שלנו ליינות הקדומים ?

איתא בסוגיין (נ ע"ב): "ת"ר יין עד שלא נתן לתוכו מים - אין מברכין עליו בורא פרי הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים, משנתן לתוכו מים - מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין ממנו לידים, דברי רבי אליעזר; וחכמים אומרים: בין כך ובין כך מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין הימנו לידים. "

ופירש"י: "לפי שהיה יינם חזק מאד ואין ראוי לשתיה בלא מים הלכך לא אשתני למעליותא", **והרשב"א** מביא רש"י זה וחולק עליו, מיהו לא מפני שסובר שאין הבדל ביינות, אלא מטעמים אחרים.

ב) השתנות הטבעים ?

כתב **הרי"ף** (לב ע"ב בדפי הרי"ף), ע"פ גמי ב"ב צו: "תנו רבנן אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברכין עליהן שהכל אחרים אומרים שמרים שיש בהם טעם יין מברכין עליהן בורא פרי הגפן רבה ורי יוסף דאמרי תרוייהו אין הלכה כאחרים".

וכתבו בזה **תלמידי רי יונה:** "ובבא בתרא בפרק המוכר קי"ל דאי רמא תלתא ואפיק די חמרא מעליא היא (= 25% יין ו75% מים) וכיוון דחמרא מעליא הוא מברכין עלייהו בפה"ג, אבל בפחות מזה אע"פ שיהיה בו טעם יין אין מברכין עליו וכו', זהו ביינות שלהם שהיו חזקים אבל במקומות שאין היינות חזקים כל כך, אפילו רמי תלתא ואפיק די, לא דיינין ליה חמרא ולא מברכין עליו בפה"ג ואפשר שמפני זה לא פירש רבינו הגדול הרב אלפסי ז"ל הדבר וכתב סתם אין הלכה כאחרים מפי מורי הרב נר"ו ".

משמע מדבריו, במקומות שאין היינות חזקים אין מברכים על תמהיל של 75% מים אבל בתמהיל של 66% (שני שליש) בודאי שמברכים, וכשמדברים על חוזק יין נראה שמדובר בחלק המשכר שביין, היינו באלכוהול וכדברי **הראב"ן** בפסחים: "וכל השיעורין הללו להם נאמרו שהיו רגילין לשתות בכוסות קטנים וכל אחד שותה כוסו כמו שרגילין אנשי

רוסיא וגם יין שלהם חזק ומסוכן לשתות בלא מזיגה על חד תלתא מים ואי לא מזיג ליה הוה משכר טפי ולא הוי שתייתו בדרך חירות, אבל אנו שהיין שלנו אינו משכר אפילו בדי רביעיות אין צריך למוזגו ".

וצריך בירור במציאות מהם יינות חזקים, כי בכל העולם פחות או יותר ישנו אותו אחוז אלכוהול התלוי בכמות הסוכר שבענבים שמתפרק והופך אלכוהול, כך שהטווח מצומצם למדי בין 10% ל 18% אלכוהול וכשמוהלים אותן בכל כך הרבה מים ההבדלים הולכים וקטנים, כך שמדובר בפער מצומצם של 2.5%-4.5% מסך המזיגה.

הרשב"א בפי' למסכת ע"ז (דף ל ע"א) מצטט סוגיא זו ודן בה לעניין יין נסך ומסקנתו שתמהיל של 75% מים נאמר על שמרים אך על יין ממש גם במהילה יותר משמעותית, נקרא יין מפני - "דטעם גמור יש כאן", והרשב"א היה בארצם של תלמידי רי יונה דור אחד לאחריהם ולא העלה אפשרות שיינות של ימיו חלשים יותר משל הדורות הקודמים ומשל ימי התלמוד.

יש לציין שתרי"י אינם היחידים שמזכירים את העובדה שהיינות נחלשו משך ההיסטוריה, רבים ונכבדים הם: **הרמב"ם** בפירוש המשניות סוף פירקנו: "והיה יינם חזק אינו ראוי לשתיה עד שנמזג הרבהי", **ובראי"ש** בפירקין (סימן להי): " ורב אלפס ז"ל כתב, חי, עד ברכת הארץ ואז מוזגו להודיע שבח ארץ ישראל שהיינות חזקות וצריך לערבן במים רבים" וכן **במרדכי** פסחים (רמז תריא): "וודוקא ביין שלהם שהיה חזק ביותר כדאמרן בכמה דוכתי אבל ביין שלנו שאינו חזק כל כך טוב לשתות חיי", **ובתוס'** בפסחים (קח ע"ב ד"ה שתאן) "ונראה דדוקא ביינות שלהם שהיו חזקים צריך מזיגה אבל בשלנו לא", וכ"כ **באו"ז** (ב, רנו), **ראבי"ה** (ברכות), **כלבו** (סימן כד), **האגור**, **סמ"ג** (כטי) **ובהגהות אשרי** מוי"ק (ב, סימן ידי): "דפליגי ביינות שלהם שהן חזקים וטובים", וכ"כ **רי ירוחם** (נתיב טזי): "וחי שאמרנו שצריך לתת לתוכו מים זהו דווקא ביינות שלהם שהיו חזקים וכן הדין במקומות שאין יכולים לשתותו בלא מים".

והב"י הביא **תה"ד** (סמ"ב) בסימן צטי: "ישתה רביעית יין אל יורה- דלפי משמעות התלמוד היה נראה לחלק בין יינות שלנו ליינות שלהם שהיו חזקים הרבה ומשכרים אך קשה לי, דא"כ סמ"ג (לאוין שי) וסמ"ק (סי' קלג) ואשירי (שם סי' ה) שכתבו פסק זה דשתה רביעית יין אל יורה בסתם, ולא חילקו ביינות וכי לא כתבוהו לצורך זמנינו וארצותינו שאין בהם יינות חזקים כל כך? ואפשר דמשום הכי לא חילקו לפי שלא ידעו שיעור בדבר ביינות שלנו דהא פשיטא שאם ישתה ממנו הרבה דמשכר ליה ולפי שלא ידעו שיעור בדבר כמה ישתה ויהיה אסור להורות סתמו דבריהם אבל לעולם יש לומר דברביעית שהוא דבר מועט אין לאסור ביינות שלנו עכ"ל. ומדבריו לגבי הוראה יש ללמוד לענין תפילה: כתוב באהל מועד (תפלה דרך ג נתיב י) בשם הגאונים שכל אחד שהוא שתוי סגי ליה לפי מה שמרגיש בנפשו שיפוג יינו עכ"ל".

וכן האריך בזה **הב"י** לעניין מזיגה בסימן קפגי. ועיקר הראשונים שמדברים על פערי חוזק היין הינם חכמי אשכנז שחיו בארצות צפוניות וקרות שבהם הענבים אינם משובחים, מפני שאין קרינת השמש חזקה כדבעי, תכולת הסוכר בענב פוחתת, וממילא חוזק היין נפגע,

אך יינות שלנו של ארץ ישראל וכן בכל המקומות שטיפחו את הזנים ודאגו לטיב האדמה ולטיפול האגרונומי הנאות, מסתבר שהם חזקים כבעבר.

וכתב בספר **עולת תמיד** (רד סק"ז) "ונראה שעכשיו שאין נוהגים למזוג היין כלל, מפני שהיינות שלנו רפויים מאד,אפילו אם המים שנתערבו ביין הם פחות מן היין אע"פ כן אין מברכין עליו בפה"ג ולמעשה צ"ע", הביאו **האליה רבה** (סק"י), **ובפמ"ג** (א"א טז) כתב : "ויינות שלנו אין חזקים כל שיש רוב מים ראוי לברך שהכל" והפנה לאליה רבה הנ"ל, ועיין **חזון עובדיה** הלכות ברכות עמ' קנח שהביא בזה עוד הרבה פוסקים שמחמירים לא לברך בפה"ג ברוב מים או אפילו מחצה על מחצה.

וכמו שפירשנו בראשונים נפרש באחרונים: דווקא יינות שלהם שהיו עשויים לא בתכלית הזנים הראויים ולא מטופלים כיאות ולא נטועים באדמה הנכונה ובאקלים הראוי נרפים היו נרפים, אך יינות שלנו שאין משובחים מהם,ודאי חזרו לחיות כיינות ארץ ישראל בימי המשנה והתלמוד וראויים הם לבשם, ועוד ששו"ע והרמ"א ידעו מטענות אלו שהרי מצטטים הם אותן ובכל אופן לא חשו לחו כוליה האי, ממילא אנו שאוחזין בשיפולי גלימיהו אין לנו לחוש כוליה האי ובודאי שלא להחמיר יותר מהם.

ג) דעת שו"ע ורמ"א

פסק **השו"ע** (רד, הי): "שמרי יין, מברך עליהם בורא פרי הגפן; נתן בהם מים, אם נתן שלשה מדות מים ומצא ארבעה, הוה ליה כיין מזוג ומברך: בורא פרי הגפן, אם מצא פחות, אע"פ שיש בו טעם יין, קיוהא בעלמא הוא ואינו מברך אלא שהכל; והיינו ביינות שלהם שהיו חזקים, אבל יינות שלנו שאינן חזקים כל כך, אפילו רמא תלתא ואתא ארבעה אינו מברך עליו בפה"ג; ונראה שמשערים בשיעור שמוזגים יין שבאותו מקום. **הגה**: ובלבד שלא יהא היין אחד מששה במים, כי אז ודאי בטל (**אגור**)".

ומאידך פסק **השו"ע** (יו"ד קלד, ה): "כמה יהא במים ויהא בהם כדי לבטל טעם היין, ששה חלקים כנגדו. וכל שיש במים כשיעור הזה, מותר אפילו בשתייה".

ולכאורה אין לחלק בין דיני יין לעניין ברכה ולעניין יין נסך, ששם יין גורם לברכה שתבוא וגורם שיהא שמו יין נסך ולא יבוטל במים, לכן יישב **המג"א** והעתיקו **המשנ"ב**, כי לעניין יין היוצא מן השמרים בעינן יין חזק כדי לברך על התמהיל בפה"ג, אולם לגבי יין ממש לכו"ע חלק אחד יין וחמישה חלקים מים יברכו בפה"ג ולא נחלקו שו"ע ורמ"א בזה כי שו"ע דיבר על שמרים והרמ"א על יין ממש, אולם **כף החיים** (רד, אות לב) בשם **העו"ת** כתב: שהשו"ע ורמ"א חלוקים להדיא ביין ממש, וגם לשיטתו משערים בשעור שמוזגים יין שבאותו מקום. וביקבים בארץ נהגו רבים למהול באופן משמעותי ביינות הזולים, וביינות האיכותיים אין מוהלים כלל, וכנ"ל.

ד) דין ששית יין

ועתה נבוא לבאר את מקור הדין של מהילת חלק יין בחמישה חלקים מים (16%):

כתב **הטור** ביו"ד סימן קלד: "יין נסך שנתערב במים אוסר בנותן טעם יש מפרשים דהיינו בששים כמו בשאר איסורין והראב"ד כתב כיון שנתערב במים עד שיש בו יותר

מכדי מזיגה פוגמו ומותר אפי' בשתייה הילכך אם יש במים ו' חלקים מן היין מותר אפי' בשתייה וכן פירש ר"י".

ומקורו בפרק השוכר דף עג ע"ב **והמחבר** פסק כוותיה דבטל ביותר משישית ולדעת **כף החיים** יש לחלק בין דיני ביטול ביין נסך לבין ברכת בפה"ג, אמנם **האגור** (סי' רסט) שעליו מסתמך **הרמ"א** כתב: "השיב גדול הדור מהרר"י מולן על יין מזוג לענין בפה"ג אע"ג דבעלמא פסק ר"ת דטעם כעקר דאוריי' אפי' לקולא, מ"מ לענין ברכה הוכיח ר"ת בחולין דחד בשיתא בטיל, דלא חשיב טעמא לענין ברכה ואי הוה יותר מחד בשיתא הולכין אחר הטעם אי רגילי אנשי למשתיה במקום יין מברך ע"כ. " והביאו **הבי"י** (רד, ו): "כתב האגור (סי' רסט) שהשיב מהר"י מולין (שו"ת מהרי"ל סי' קנג) על יין מזוג לענין בורא פרי הגפן אף על גב דבעלמא (חולין צח: ד"ה רבא) פסק רבינו תם דטעם כעיקר דאורייתא אפילו לקולא מכל מקום לענין ברכה הוכיח רבינו תם סוף פרק קמא דחולין (כה: ד"ה המתמד) דחד בשיתא בטל דלא חשיב טעמא לענין ברכה הוה יותר מחד בשיתא הולכים אחר הטעם אי רגילי אינשי למישתי במקום יין מברך עד כאן" ופשט לשון **השו"ע** שתלוי במנהג המקום כנראה נלקח מדברי **האגור**, ולכן נראה שמסכים לעקרונות הללו.

מסקנה: גם בימינו נוח יותר לשתות יין מזוג מיין שאינו מזוג, ויינות שלנו חזקים וחריפים הם. ולכן בין לדעת השו"ע בין לדעת רמ"א, המברך בפה"ג על יין מזוג כפי מנהג היקבים יוצא י"ח עיקר הפוסקים.